

Kitap Tanıtma :

GUYBUNNES (Ed.) *Tell Ahmar: 1988 Season*, Leuven 1990, Abr-Nahrain Supplement Series, Volume 2, Publications of the Melbourne University Expedition to Tell Ahmar, Volume 1. 151 sayfa, 64 adet fotoğraf, plan, keramik çizimi ve tablo, 7 bölüm ve ek.

Kuzey Suriye'nin en önemli höyüklerinden biri olan Tell Ahmar'da ilk kazı 1928-1931 yılları arasında bir Fransız ekibi tarafından gerçekleştirilmişti ki, tanıtmaya çalıştığımız rapor bu ilk kazının yürütücüleri olan François Thureau-Dangin, Maurice Dunand, Lucien Cavo ve Georges Dossin'in anısına kaleme alınmıştır. Sonuçları 1936 yılında yayınlanan bu ilk kazıda, çok düzenli olmakla birlikte, Ubeyd, İlk Tunç Çağ IVA (Hipoje) Demir Çağ I/II ve II/III (Assur sarayı ve bir kent kapısı), Demir Çağ IIIB (yalnızca Akhaimenid mezarları), Hellenistik ve İslâmi tabakalar belirlenebilmişti. Kentin en çok tanınan özellikleri ise zengin buluntularla dolu ve 3. binyılın sonlarına ait hipojesi ile Yeni Assur dönemine ait eyalet sarayıdır.

Tell Ahmar hakkında bugüne kadar kabul edilen en yaygın ve benimsenen görüş, Yeni Assur yazıtlarında adına oldukça sık rastladığımız Ahuni tarafından yönetilen Arami Krallığı Bit Adini'nin başkenti Til Barsip olduğu; adının da M.Ö. 856'da Assur kralı III. Şalmaneser'in zaptından sonra Kar-Şalmaneser olarak değiştirildiği yolundadır. Krallığın sonuna kadar eyalet merkeziydi ve Assur Krallığı'nın en önemli devlet görevlisi *Turtanu* tarafından yönetiliyordu.

1987 yılında Melbourne Üniversitesi'nden Guy Bunnes'in başkanlığında Sajur ve Yukarı Fırat vadilerinde yapılan araştırmanın sonucunda Fırat üzerinde inşa edilecek *Tırtın Barajı*'nın suları altında kalacak olan bu çok önemli höyükte yeniden kazı yapılmasına karar verilmiştir. Tanıtmaya çalıştığımız kitap bu kurtarma kazısının 1988'de gerçekleştirilen ilk sezonunun raporudur¹. Bölümler farklı yazarlar tarafından ele alınmıştır. Her bölümde ilgili çizimler, kataloqlar, fotoğraflar ve bibliyografyalar ayrı ayrı yer alır.

G. Bunnes'in kaleme aldığı birinci bölümde projenin amaçları, yerleşimin topografik durumu, ilgili yayınlar ve kazı sistemi hakkında bilgi verilir. Fırat'ın doğu kıyısında ve 30 x 10 km.lik bir ovada yer alan höyük "Akropol" (The Main Tell), "Middle City" ve "Lower City" olmak üzere üç ana kısımda incelenmiştir. Fırat'ın alüvyonları nedeniyle şimdi 18 m. yükseklikte olan, üzerinde köy evlerinin yer aldığı akropol orijinalde 25 m. idi ve boyutları 250 x 150 m. civarındadır. Yine kısmen modern köy ve mezarlarla kaplı durumdaki "Akropol" ve "Lower City" arasındaki "Middle City" ise 10 ya da 15 m. kadar yüksekliğe ve 350 m. kadar da genişliğe sahiptir. "Lower City" yarım daire biçiminde ve 1200 m. çapındadır.

Yine G. Bunnes tarafından yazılan ikinci bölümde "Area A" olarak adlandırılan "Akropol'deki kazılar anlatılmıştır. Bu alanda stratigrafiyi belirlemenin dışında eski Fransız kazısıyla da ilişki kurulmaya çalışılmıştır. İlk Tunç Çağı tabakaları için hipojenin hemen alt kısmında 1'den 8'e kadar numaralandırılan açmalarda kazı yapılmıştır. A,B,C,D olarak isimlendirilen toplam dört ana tabakanın (A ve B ikişer evreli) varlığı belirlenen kazılarda ele geçen buluntular Hama K ve Amuq G ile karşılaştırılır. Orta Fırat bölgesinden Toroslar'a değin uzanan

¹ Ayrıca 1988 yılı kazılarının kısa sonuçları için bkz. G. Bunnes, "Melbourne University Excavations at Tell Ahmar: 1988 Season" *Actes de la XXXVIème Rencontre Assyriologique Internationale Gand 1989, Mesopotamian History and Environment, Occasional Publications I*, 1991.

homojen bir kültürün parçası olarak kabul edilen bu dönem 3. binyılın ilk yarısına tarihlenir. Bu alandaki çalışmalar ilk başta kısmen toprağa gömülü olmakla birlikte bir kısmı açıkta olan büyük bir taş grubunda yoğunlaştırılmıştı. Ancak kısa bir süre sonra bunun Fransız ekibinin bulup "l'hypogée" olarak adlandırdıkları ve fakat planlarda yerini belirtmedikleri büyük oda mezar olduğu anlaşılmıştır. Doğu-batı yönündeki mezar dıştan 8 m., içtense 5.50 m. uzunluğundadır. Burada 1989 sezonunda kazı yapılacağı ve daha detaylı ölçülerin verileceği belirtilir. Duvarlar hâlâ, kapı eşiği ile birlikte güneybatı köşede, girişte ve orta kısmında 2 m. yüksekliktedir. Üstünü örten taş levhalardan biri de iki parça halinde mezar odasına düşmüş bir halde bulunmuştur. Kuzeye doğru giden bir duvarın hipojenin doğu kısa duvarının devamı olabileceği kabul edilir. Bu nedenle mezar odasının şimdiye kadar fark edilmemiş bir yapının parçası olduğu düşünülür.

3. bölümde A. Jamiesen "Area A"dan ele geçen keramiği inceler. Keramikler mal gruplarına göre değil, teknik, biçim ve bezeme başlıkları altında toplanmış, mal grupları da bu başlıkların altında incelenmiştir. Doğal olarak en kuvvetli paralellerinin Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu'da bulunduğu belirtilen bu alan keramiğinin az sayıdaki Geç Uruk/Jemdet Nasr malzemelerini izleyen İlk Tunç Çağı I-II'nin uniform materyali olduğu belirtilir. Orta Fırat bölgesinin diğer merkezlerinde olduğu gibi Tell Ahmar'da da en yaygın keramik grubu "reserved slip ware"dir. Metallic ware ve ağız kenarı üçgen tutamaklı malların bulunması tarihlere yardımcı olur.

G. Wightman'ın yazdığı 4. bölümde "Area B" yani "Middle City"deki sondaj anlatılır. 4.50 x 2.50 m.lik bu sondajda 1.50 m. derinliğe inilmiştir. Çok az mimari kalıntıya rastlanan sondajın malzemesi-büyük kısmı Orta ve Geç Roma dönemine (M.S. 2-5. yüzyıl) ait olmak üzere-Yeni Assur'dan Bizans'a değin uzanır.

A. Roobaert ve M. Trokay'ın kaleme aldığı 5. bölümde "Middle City"nin batısından ele geçen üç adet yüzey buluntusu incelenir. Bunlardan beyaz kireç taşından yapılmış döküm kalıbı Orta Tunç Çağına; beyaz taştan kozmetik kasesi ya da paleti M.Ö. 8-6. yüzyıllar arasında konmuş; bazalt bir turnetin üst kısmı ise her dönemde bu türde aletler kullanıldığından kesin olarak tarihlenememiştir.

6. bölümde yine A. Roobaert 1908'de D.G. Hogarth tarafından keşfedilen ve 1931 yılında G. Dossin'in kazmış olduğu üzerinde yazıt bulunan kapı aslanlarından batıdaki inceler. Keşfedildiği güne kıyasla kötü durumdaki arslan üzerindeki *Turtanu* Şamsi-ilu'ya ait yazıtın genellikle kabul edilen aksine-daha sonra yazılmış olduğuna inanılmıştır.

F. Hill ve A. Khalia Kazi'nin yazdığı 7. bölümde modern Tell Ahmar Köyü tüm yönleriyle anlatılır.

Ekte ise D.N. Jamiesen "Area A"dan ele geçen İlk Tunç Çağ keramiklerinin analiz sonuçlarını verir.

Tanıtıma çalıştığımız eser her ne kadar önemli bir yenilik getirmiyorsa da, yalnızca bir dönemlik bir kazı çalışması raporu olması açısından dikkat çekicidir ve bu açıdan da övgüye layıktır. Özellikle henüz tarihlenmesi konusunda bir görüş birliğine varılmamış olan ünlü Til Barsip hipojesinin yeniden ele alınıp, höyük üzerindeki yerinin iyi bir biçimde belirlenmiş oluşu ile olasılıkla daha büyük bir mimari kompleksin parçası olduğuna ilişkin kanıtların belirlenmesi ve son olarak eski Fransız kazısında saptanmış Ubeyd ve İlk Tunç Çağ tabakaları arasındaki boşluğun kısmen doldurulmuş olması çalışmanın en yararlı sonuçlarını oluşturmaktadır.

Daha önce kazılmış olmasına karşın, Suriye'nin önemli höyükleri arasında yer alan Tell Ahmar'ın düzenli bir stratigrafisinin saptanamamış olması büyük bir eksiklikti. Melbourne Üniversitesi Klasik ve Yakın Doğu Çalışmaları Bölümü elemanlarının böyle bir görevi yüklenmiş olmaları son derecede sevindiricidir. Devam eden Tell Ahmar kazılarının Suriye arkeolojisinin kimi sorunlarına yeni çözümler bulacağını ümit ederim.

(M.A.) AYNUR ÖZFİRAT

